

## Orimattilan omat 65+-kirjastopalvelut -hankkeen loppuraportti

Vanhus- ja vammaisneuvosto 30.09.2022 § 186  
327/00.01.05/2022

Valmistelu ja lisätiedot Vs. hyvinvointijohtaja Petra Nevalainen,  
petra.nevalainen@orimattila.fi

Orimattilan kirjaston AVI-rahoitteinen "Orimattilan kirjaston omat 65+-kirjastopalvelut" -kehittämishanke oli hanke, jossa pyrittiin osallistamalla kohderyhmää kehittämään lähiympäristön tuttuja palveluita ikäsopivammiksi. Hankkeen alkaessa Orimattilan kaupunki ei tiennyt millaisia kirjastopalveluita 65+-vuotiaat kaupunkilaiset kokivat tarvitsevansa. Koska kirjaston palvelujen ja koko toimintakulttuurin tulisi, kirjastolain säädösten lisäksi, perustua asiakkaiden tarpeisiin, paras tapa kehittää palveluja on kysyä kohderyhmältä, kokemusasiantuntijoilta, itseltään. "Orimattilan omat 65+-kirjastopalvelut" -kehittämishanke oli osa Orimattilan kirjaston saatavuus- ja saavutettavuus -suunnitelman laadintaa. Hankkeeseen palkattiin projektityöntekijäksi geronomi-kirjastovirkailija.

Orimattilan omat 65+-kirjastopalvelut"-hankkeen tärkein anti kirjastolle oli se, että kirjasto tuntee nyt paremmin 65+-asiakaskuntaansa. Hankkeen aikana toteutettuun kirjastopalvelukyselyyn vastasi 45 ikäihmistä, joista 69 % oli naisia. Vanhin vastaajista oli syntynyt vuonna 1934. Muita 30-luvulla syntyneitä vastaajista oli viisi, 40-luvulla syntyneitä 20 ja 50-luvulla syntyneitä 19. Nuorin vastaaja oli 1958 syntynyt mies. Vastaajista 61 % asui kuntakeskuksessa. Yksin kotona asuvia oli 33,3 %, kolmannes vastaajista, loput asuivat puolison tai muun perheenjäsenen kanssa. Hoivakodeissa asuvia ikäihmisiä hanke ei tavoittanut.

82 % kyselyn vastaajista sanoi käyvänsä kirjastossa, mutta kaikkien kirjastokortti ei ollut voimassa. Vuonna 2021 Orimattilassa tehtiin fyysisiä kirjastokäyntejä 54 272 eli jokainen orimattilalainen kävi kirjastossa enemmän kuin kolme kertaa vuodessa. Samana ajankohtana koko Suomessa käytiin kirjastossa keskimäärin joka toinen kuukausi. (Suomen yleisten kirjastojen tilasto) "Orimattilan omat 65+ -kirjastopalvelut"- hankkeen kyselyyn vastanneista 62,2 % kävi kirjastossa keskimääräistä suomalaista useammin. Kirjastoautoa käytti seitsemän henkeä, joista kolme ilmoitti käyvänsä autossa säännöllisesti joka kerta, yksi lähes joka kerta ja kolme muutaman kerran vuodessa. Kysymykseen "Jos et käy kirjastoautossa, niin miksi et?" vastaajat valitsivat moninaisia vastausvaihtoehtoja: kahden mielestä pysäkit olivat liian kaukana tai hankalassa paikassa, yksi ei löytänyt autosta mieleistään aineistoa, kolme vastaajaa ilmoitti yllättävästi, ettei tunne auton reittejä tai aikatauluja ja kaksi vastaajaa ei tiennyt koko palvelusta.

Vastauksista voitaneen päätellä, että kirjastoautopalvelu ei nykyisine pysäkkeineen tavoita kovin suurta osaa taajaman ulkopuolella asuvista ikäihmisistä. Vain 8 % vastaajista ilmoitti käyttävänsä kirjastoa ”kuntalaisten kohtaamispaikkana ja yhteisenä olohuoneena”, vaikka 65 % ilmaisi myöhemmässä kysymyksessä kiinnostuksensa kirjaston mahdollisuuteen toimia sellaisena. Ikääntyneiden kirjastopalveluiden käyttö vaikutti vastausten perusteella varsin perinteiseltä. Hankkeen tavoittamista 65+-vuotiaista kenelläkään ei ollut tarvetta selkokirjoille, vaikka 42 % tiesi niitä olevan. Palveluista eniten käytetty oli kirjojen varausmahdollisuus (58 %), seuraavina tulivat palautus- ja lainausautomaatit (53 %) sekä kirjastossa järjestettävät näyttelyt (47 %). Vain yksi vastaaja (3 %) oli käyttänyt kirjastossa tietokonetta, lainannut esineen (Orimattilan kirjastossa on lainattavissa sähkönkulutusmittareita ja sateenvarjoja) tai lainannut lauta- tai digitaalisia pelejä.

Yleisesti ottaen ikääntynyt orimattilalainen kirjastonkäyttäjä oli varsin tyytyväinen Orimattilan kaupunginkirjaston tämänhetkisiin palveluihin.

”Orimattilan omat 65+- kirjastopalvelut”-kyselyn tärkeimpiä kysymyksiä 65+-asiakkaiden toiveiden ja tulevien 65+-palveluiden kannalta oli kysymys 22, jossa pyydettiin rastittamaan itseä kiinnostavat asiat ja ne, jotka eivät kiinnosta lainkaan. Ylivoimaisesti kiinnostavimpana asiana koettiin erilaiset näyttelyt. Sen oli valinnut 73 % vastaajista. Seuraavina tulivat ”kirjasto kuntalaisten kohtaamispaikkana ja yhteisenä olohuoneena” 65 % kannatuksella sekä lähes yhtä suositut (63 %) kirjailijavierailut. Musiikkiesitykset kiinnostivat 57 % vastaajista, mutta yhteislaulu vain 28 %:a. Yli puolet vastaajista (55 %) olivat kiinnostuneita hyvinvointiin ja muihin ikääntyessä huomioitaviin asioihin liittyvistä luennoista. Palveluiden käyttämisen kannalta on tietenkin oleellista, että tieto palveluista tavoittaa niistä mahdollisesti kiinnostuneet kansalaiset. Ylivoimaisesti toivotuin kanava kirjaston viestinnälle oli paikallinen tilattava sanomalehti Orimattilan Sanomat (77 %). Seuraavaksi toivotuin oli ilmaisjakelulehti Orimattilan aluelehti (67 %). Myös kirjaston ilmoitustaulua pidettiin tärkeänä (44 %) Verkkoympäristössä parhaana tiedotuskanavana nähtiin kirjaston kotisivut (28 %).

Viidestä kirjastoa käyttävästä 30-luvulla syntyneestä vastaajasta kolme toivoi kirjastoaineiston kotiinkuljetuspalvelua. Orimattilan kirjastolla ei tällä hetkellä ole henkilöstöresursseja tarjota tällaista hakeutuvaa, kotiin vietävää palvelua. Kirjastolain kymmenennessä pykälässä todetaan kuitenkin yksiselitteisesti: ”Yleisen kirjaston tulee olla kaikkien käytettävissä ja saavutettavissa.” Käytännössä kaupunki vaikuttaa panostuksensa painopisteillä merkittävästi siihen, kuinka helposti palveluja on saatavilla ja kuinka saavutettavia palvelut ovat (Ikäystävällinen Orimattila 2021–2025).

Hankkeesta esiin nousseita suosituksia:

### **Kirjaston esteettömyys ja saavutettavuus**

Kun puhutaan kirjaston esteettömyydestä, ei puhuta vain liikkumisen esteettömyydestä. Tulee ottaa huomioon myös näkemiseen, kuulemiseen, ymmärtämiseen ja kommunikaatioon liittyvät seikat

### **Kirjaston kotipalvelu**

Kirjaston kotipalvelutoiminta tai kotikirjastopalvelu on hakeutuva palvelu, joka on tarkoitettu ihmisille, jotka eivät sairauden, liikunta- tai muun esteen tai korkean iän vuoksi pääse itse asioimaan kirjastossa. Kirjasto määrittelee kriteerit, jotka oikeuttavat palveluun.

### **Kirjastovapaaehtoisuus**

Eräs keino edistää ikäihmisten hyvinvointia ja merkityksellisyyden kokemusta on vapaaehtoistyö. Vapaaehtoisena voi vetää lukupiiriä, kielikahvilaa, käsityö- tai pelikerhoa, toimia kirjastomummona tai -vaarina, ohjata lukukoiraa tai lukea novelleja tai satuja.

### **Moniammatillinen, rajat ylittävä yhteistyö**

Lasten ja nuorten kulttuuripalvelujen kehittämiseksi Orimattilan tuleva kulttuuri- ja kulttuurihyvinvointiohjelma esittää tiivistettyä yhteistyötä eri toimijoiden välille. Moniammatillisesta, moninäkemyksellisestä, hallinnolliset rajat ylittävästä yhteistyöstä olisi varmasti synergiaetua kaikille osapuolille. Myös ”Ikäystävällinen Orimattila” -suunnitelma kehottaa verkostoitumiseen ja rajat ylittävään yhteistyöhön.

”Orimattilan omat 65+ -kirjastopalvelut”-hanke jatkuu ainakin syksyllä -22. Silloin kokeillaan joitakin uusia palveluja, järjestetään toivottuja luentoja ja testataan hankittuja apuvälineitä.

Esittelijä Vs. hyvinvointijohtaja Petra Nevalainen

Päätösehdotus

Vanhus- ja vammaisneuvosto kuulee loppuraportin, keskustelee aiheesta ja merkitsee saadut asiat tiedokseen.

Päätös Kuultiin esitys, käytiin siitä keskustelua ja merkittiin saadut asiat tiedoksi.